

عنوان:

بررسی عوامل موثر بر موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای توتونکاران استان مازندران

عبدالحلیم کر^۱، مهدی جعفری^۲، فتروس صالحی^۳

۱- رئیس بخش ترویج ۲- رئیس اداره آموزش ۳- محقق بخش ترویج مرکز تحقیقات و آموزش توتون تیرتاش (کیلومتر ۱۵ جاده بهشهر-گرگان).

E-mail : halim_kor@yahoo.com

تلفن ثابت: ۰۱۵۲۶۶۵۳۷۰۳-۴، موبایل: ۰۹۱۱۷۸۵۱۷۳، فاکس: ۰۱۵۲۶۶۵۳۷۰۵، کد پستی: ۴۸۶۳۱۳۶۳۴۶

چکیده:

امروزه فعالیتهای تعاونی به جهت قابلیت‌های فراوان آنها از توجه خاصی برخوردار است. این تشکلهای در انعکاس یافته‌های تحقیقاتی به بهره‌برداران نقش مهمی را می‌توانند ایفاء کنند. زیرا کاربرد تکنولوژیهای هزینه بر را تسهیل می‌کنند. ضمن اینکه در این قالب آموزش فنی زارعان که لازمه بهره‌برداری صحیح از نوآوریها است می‌تواند به صورت مؤثر صورت گیرد. در حال حاضر در استان مازندران سه شکل تعاونی توتونکاران (نکا، دارابکلا، بهشهر) وجود دارد. که مجموع اعضای آن ۱۲۹۴ نفر هستند، که جامعه آماری در این تحقیق می‌باشند. این مطالعه به مدت دو سال (۸۵-۱۳۸۴) انجام شده است. هدف اصلی تحقیق این است که ضمن واکاوی مسائل و مشکلات توتونکاران، به بررسی عوامل تاثیرگذار در موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای موجود بپردازد. روش تحقیق در این بررسی از نوع همبستگی توصیفی بوده و روش جمع‌آوری اطلاعات تلفیقی از روشهای مشاهده‌ای، مصاحبه و پژوهشگری می‌باشد که در روش پرسشگری، پرسشنامه در دو بخش مخصوص اعضای هیات مدیره (۱۵ نفر) و همچنین اعضای عادی شرکت تعاونی (۱۳۰ نفر) تهیه شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهایی مانند سطح سواد، میزان آشنایی با اصول و مقررات تعاونی، رضایت از امکانات و شرایط کار تعاونی، جهت‌گیری خدمات تعاونی در رفع مسائل توتونکاران و میزان سرمایه شرکت تعاونی وضعیت مطلوبی ندارد و عواملی مانند: استفاده از تجربیات اعضای تعاونی، ارتقاء بعد آموزش تعاونی، حمایت‌های اصولی شرکت دخیانیت، ترویج انگیزه‌های صحیح عضویت، تقویت روحیه کار گروهی، ارتباط مؤثر شرکتهای تعاونی با سازمانهای ذیربط می‌توانند در اثربخشی و موفقیت تعاونیها مؤثر باشند.

مقدمه:

تعاونیها تشکلهای مردمی هستند که در آن اعضاء به تشابه نیازهای یکدیگر پی برده و بر اثر رشد فکری، این اعتقاد در آنها شکل گرفته که از راه اتحاد و همکاری با دیگران و کار گروهی، بهتر و موثرتر از تلاش انفرادی می توان در رفع نیازهای مشترک و بهبود وضع مادی و اجتماعی خویش موفق گردند. این اصل بدیهی و پذیرفته شده است که هر آینه توتونکاران برای تامین منافع خود تشکل یابند دستیابی به خیلی از مقاصد امکان پذیر خواهد بود و همچنین از طریق تعاونیها امکان بکارگیری توصیه های تحقیقی بهتر فراهم شده و فشار گروهی منتج از مشارکت و همکاری اعضاء سبب ترغیب افراد در بکارگیری نوآوریها خواهد گردید.

واضح است که تشکیل شرکتهای تعاونی براساس رفع نیازها و مشکلات توتونکاران است و با توجه به ماهیت تعاون و فلسفه وجودی آن می تواند به عنوان رهیافت موثری در رفع بسیاری از تنگناها و مسائل موجود باشد. همچنین با وجود یک تعاونی موفق بسیاری از فاکتورهای موثر در تولید مطلوب از جمله تامین و توزیع بموقع نهادههای تولید، اجرای مکانیزاسیون کشت و تسریع در انتقال نوآوریها، کاهش هزینههای تولید از طریق افزایش بهره‌وری و آموزش فنی اعضاء محقق می‌گردد.

پیشینه تعاون رسمی و شرکتهای تعاون روستایی از سال ۱۳۰۳ تا ۱۳۰۴ با ایجاد بانک فلاحت در کشور ما آغاز شده و در طول زمانی ۸ دهه انواع و اشکال متفاوتی از آن در این مرز و بوم ایجاد گردیده است. تاکنون مطالعات زیادی در موضوعات مختلف تعاون صورت گرفته است، مطالعه در زمینه تعاونیهای توتونکاران مقوله نسبتاً جدیدی است که بنا به دلایلی که اشاره شده و نقش مثبتی که این تشکلهای می‌تواند در عرصه تولید داشته باشد از اهمیت خاصی برخوردار است.

در استان مازندران در حاضر سه تشکل تعاونی توتونکاران وجود دارد که با وجود پتانسیلهای بالا هنوز بسیاری از قابلیت‌های آن محقق نشده است. هدف این بررسی مطالعه در خصوص موانع و مسائل موجود شرکتهای تعاونی توتونکاران استان مازندران می باشد ولی هدف ویژه این تحقیق شناسایی فاکتورهای موثر بر موفقیت تشکلهای تعاونی است ضمن اینکه در این مطالعه سعی شده است شرایط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی موجود در محیط فعالیت تعاونیها نیز مورد توجه قرار گیرد.

ضرورت و اهمیت موضوع

ایجاد تشکلهای تعاونی در قالب صحیح میتواند تحقق اهداف متعالی تری را ممکن سازد.

- افزایش بهره‌وری در استفاده از منابع تولید
- جذب سرمایه‌های کوچک مردمی و ارزش دادن به آنها
- ایجاد حس همیاری و مشارکت مردم محلی
- ایجاد و گسترش و تقویت همکاری بین مردم و دولت
- ارتقای انسان به جایگاه واقعی خود به عنوان عامل اصلی تولید

از جمله مؤلفه‌های مهمی هستند که تبعاً با ایجاد تعاونیها می‌توان به آنها عینیت بخشید

تعاون در بعد اقتصادی به مسائلی چون رفع بیکاری، ارزش دادن به نیروی کار به جای سرمایه، انحصار و سلطه‌گری اقتصادی و در بعد اجتماعی به مسائلی چون مشارکت مردم، کاهش بار مسئولیت دولت، همبستگی و مسئولیت‌پذیری اجتماع را مطمح نظر دارد. یکی از نقش‌های خطیر و مهم تعاونیها متشکل ساختن و تقویت

تولیدکنندگان کوچک جامعه که ظرفیت و استعداد تولید محدود دارند و استفاده از امکانات خود آنها در زمینه افزایش ظرفیت تولید و اطلاعات و مهارت فنی می‌باشد.

با عنایت به ماهیت و پتانسیل‌های تعاون و با توجه به نظام خرده مالکی حاکم در بخش توتونکاری، از فعالیتهای تعاونی می‌تواند بعنوان اهرمی مؤثر در رفع مسائل کشت توتون و توتونکاران و همچنین توسعه کمی و کیفی این محصول استفاده نمود. بطوریکه هم‌اکنون نیز این تشکلهای به جهت ماهیتی که دارند مورد توجه دولتمردان می‌باشد. در شرایط حاضر هزینه‌های بالای کشت توتون، نبود تکنولوژی مناسب در جهت کاهش هزینه‌های تولید، فقدان یا کمبود سرمایه لازم برای کشت، افزایش قیمت محصولات رقیب، کشت این محصول را در منطقه در شرایط بحرانی قرار داده است که مسلماً با ایجاد یک تشکل موفق با حضور اعضاء آگاه (توتونکاران) می‌توان شرایط بهتری را برای تولید این محصول فراهم آورد.

مطالعات مقدماتی در خصوص تعاونیهای توتونکاری موجود در سطح مناطق کشت استان مازندران مؤید آن است در حال حاضر اکثریت تعاونیهای توتونکاری منطقه از کارآمدی لازم برخوردار نیستند. که در تحقیق حاضر سعی بر آن است ضمن بررسی مسائل و معضلات موجود به شناسایی عوامل تأثیر گذار در اثر بخشی شرکتهای تعاونی توتونکاران استان مازندران بپردازیم.

اهداف

- ۱- بررسی معضلات و مشکلات کشت توتون
- ۲- بررسی و شناخت وضعیت شرکتهای تعاونی توتونکاران استان مازندران
- ۳- شناخت عوامل تأثیر گذار در اثر بخشی شرکتهای تعاونی توتونکاران استان مازندران

مواد و روش‌ها:

تحقیق حاضر با هدف بررسی مسائل و مشکلات شرکتهای تعاونی توتونکاران استان مازندران و در نهایت شناسایی عوامل مؤثر در اثربخشی این تشکلهای انجام می‌شود. با توجه به اینکه نتایج این مطالعه می‌تواند در موفقیت و بهبود فعالیتهای تعاونی مؤثر باشد از نوع کاربردی است و از آنجا که با توجه به ماهیت موضوع تحقیق، رابطه تعدادی از متغیرهای مستقل و وابسته را مورد سنجش قرار می‌دهد، لذا این تحقیق توصیفی همبستگی است.

روش جمع‌آوری اطلاعات در این بررسی تلفیقی از روشهای مشاهده ای و پرسشگری است و کل جامعه آماری ۱۲۹۴ نفر می‌باشد که در تعاونیهای توتونکاران دارابکلا (۵۸۴ نفر)، نکا (۳۱۰ نفر) و بهشهر (۴۰۰ نفر) عضویت دارند. پرسشنامه این تحقیق در دو بخش (مخصوص اعضای هیات مدیره و همچنین اعضای عادی شرکت) طرح شده است. حجم جامعه نمونه برای اعضای عادی شرکت ۱۳۰ نفر می‌باشد و نمونه گیری از نوع طبقه بندی ساده است که در هر طبقه نمونه بصورت تصادفی انتخاب شده و تعداد نمونه در هر طبقه به نسبت حجم جامعه آماری موجود در آن طبقه تعیین گردید. پرسشنامه مخصوص اعضای هیات مدیره نیز بین ۱۵ نفر از اعضای هیات مدیره شرکت ها توزیع و تکمیل شد.

نتایج و بحث :

در این تحقیق ۱۳۰ نفر از اعضای عادی شرکت تعاونی و ۱۵ نفر اعضای هیات مدیره این تعاونیها بصورت پرسشگری مورد مطالعه قرار گرفته اند که برای توصیف و تحلیل متغیرها از مشخصه‌های آماری همچون توزیع فراوانی، درصد فراوانی، فراوانی تجمعی، میانگین و ضریب همبستگی استفاده گردید.

نتایج آمار توصیفی (پرسشنامه اعضای عادی شرکت تعاونی)

سن

افراد مورد مطالعه متوسط سنی ۴۶ سال دارند که جوانترین آنها ۲۵ سال و مسن ترین آنها ۸۰ سال سن داشتند. میانگین سنی ۴۶ سال نشان دهنده سن بالای اعضای این تشکلهاست که این امر ضرورت توجه به خصوصیات رفتاری خاص اعضای این تشکلها و ویژگیهای آموزشی و ارتباطی بزرگسالان در جهت تحقق اهداف تعاونی را ملموس تر می کند.

سابقه توتونکاری

کمترین سابقه توتونکاری ۳ سال و بیشترین سابقه ۵۰ سال می باشد و متوسط سابقه توتونکاری اعضاء ۲۰/۷ سال است. میانگین سابقه بالای ۲۰ سال، خود می تواند دلیلی بر وجود تجارب ارزنده در بین اعضای تعاونی باشد که استفاده از این ظرفیتهای موجود در اثربخش تر شدن فعالیت تشکلهها موثر خواهد بود. مجموع اطلاعات و دانش فنی و عملی اعضاء خود منبعی را نشان می دهد که در صورت بذل توجه بیشتر به آن دارای این ظرفیت است که فعالیت های تعاونی را به جایگاه مناسب تری ارتقاء دهد. در این بین آنچه که مهم به نظر می رسد، استفاده از این تجارب در جهت موثرتر کردن فعالیت های تعاونی است که به نظر کمتر مورد توجه قرار می گیرد.

سطح سواد

سطح سواد جامعه آماری مورد مطالعه به ترتیب ۳۰٪ بی سواد، ۳۳/۱٪ ابتدایی، ۲۶/۲٪ راهنمایی، ۸/۵٪ دیپلم و ۲/۳٪ بالاتر از دیپلم می باشند. پایین بودن سطح سواد انجام فعالیت های آموزشی را که لازمه اطلاع رسانی و آگاهی اعضاء است به عنوان یک ضرورت مطرح می کند. وجود این مسئله (پایین بودن سطح سواد) نشان می دهد، خدمات آموزشی که اساس توسعه انسانی این تشکلهاست با دقت و ظرافت بیشتری دنبال گردد. چرا که برای پذیرش مفهوم تعاون و تربیت انسانها برای همکاری با یکدیگر یک جریان عملی و نظری لازم است و آموزش کارسازترین وسیله برای شکل گیری این مفاهیم است (جدول ۱).

جدول ۱: توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه برحسب سطح سواد

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بیسواد	۳۹	۳۰	۳۰
ابتدایی	۴۳	۳۳	۶۳
راهنمایی	۳۴	۲۶/۲	۸۹/۲
دیپلم	۱۱	۸/۵	۹۷/۷
بالاتر از دیپلم	۳	۲/۳	۱۰۰

تعداد افراد خانواده فعال در توتونکاری

بطور متوسط ۴ نفر از فرزندان اعضای تعاون در فعالیتهای توتونکاری سهیم می باشند بنابراین در جامعه آماری مورد مطالعه، تعاون و همکاری در شکل سنتی وجود دارد. در واقع کشاورز به نوعی از همکاری و تشریک مساعی اعضای خانواده اش در بهبود شرایط کشت و زندگی خود استفاده می کند. ویژگی موجود، در سطوح عالی خود در صورت مهیا بودن شرایط لازم زمینه را برای ایجاد تفکر تعاونی فراهم می کند. قابلیت های موجود در این سطح از همکاری (اعضای خانواد) که قابل درک برای کشاورز است می تواند بعنوان نکته مثبتی در جهت توجیه بهتر فعالیتهای تعاونی مورد استفاده قرار گیرد.

مالکیت

درخصوص نوع مالکیت زمین زراعی در بین اعضای شرکت تعاونی، ۳۴/۶٪ مالکیت از نوع شخصی، ۳۷/۷٪ اجاره ای، ۳/۱٪ شراکتی (شخصی و اجاره ای) می باشند (جدول ۲).

جدول ۲: توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نوع مالکیت

نوع مالکیت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
شخصی	۴۵	۳۴/۶	۳۴/۶
اجاره ای	۴۹	۳۷/۷	۷۲/۳
شراکتی	۴	۳/۱	۷۵/۴
(شخصی و اجاره ای)	۴	۳/۱	۷۵/۴

سطح زیر کشت

سطح زیر کشت ۲۹/۲ درصد کمتر از یک هکتار، ۵۱/۵ درصد بین یک تا دو هکتار، ۱۳/۸ درصد دو تا سه هکتار، ۳/۱ درصد سه تا چهار هکتار و ۲/۳ درصد بیشتر از چهار هکتار می باشد. بیش از ۸۰٪ از اعضای تعاونی کمتر از ۲ هکتار کشت داشتند، وجود نظام خرده مالکی و ضعف بنیه مالی اعضاء امکان بهره برداری بهینه از منابع موجود (زمین، خدمات ماشینی و...) را مشکل کرده است. با توجه به ظرفیت های موجود در نظام تعاونی از جمله ارزش دادن به سرمایه های کوچک مردمی، اجرای مکانیزاسیون کشت و تسریع در انتقال نوآوری، کاهش هزینه های تولید و افزایش بهره وری، وجود تشکل های تعاونی می تواند به عنوان یک رهیافت مناسب در حل بسیاری از معضلات موجود در کشت توتون باشد. لذا معطوف کردن افکار اعضاء و هیات مدیره تعاونی به شرایط و محدودیت های موجود و توانایی های نظام تعاون در برطرف کردن این محدودیتها در اثربخش تر کردن تعاونی ها موثر خواهد بود. در شرایط حاضر تعاونی های توتونکاران بیشتر در زمینه توزیع نهاده های تولید مانند کود، سم و ... فعالیت دارند در حالیکه دامنه فعالیت زیادی بخصوص در عرصه بهینه سازی تولید برای آنها فراهم است که کمتر مورد توجه قرار می گیرد (جدول ۳).

جدول ۳: توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سطح زیر کشت

سطح زیر کشت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کمتر از یک هکتار	۳۸	۲۹/۲	۲۹/۲
یک تا دو هکتار	۶۷	۵۱/۵	۸۰/۸
دو تا سه هکتار	۱۸	۱۳/۸	۹۴/۶
سه تا چهار هکتار	۴	۳/۱	۹۷/۷
بیشتر از چهار هکتار	۳	۲/۳	۱۰۰

انگیزه های عضویت

بی شک وجود انگیزه های مثبت در عضویت اعضای تعاونی یکی از عوامل موثر جلب مساعدت و همکاری اعضا است که در موفقیت و اثربخشی آن اهمیت دارد. در تحقیق حاضر بیش از ۳۶٪ اعضا استفاده از تسهیلات و خدمات بیشتر را به عنوان علت عضویت خود عنوان نموده اند و حداقل در ۶۹٪ از پاسخگویان به عنوان یک عامل مهم اشاره شده است. ولی نکته مورد توجه این است که کاهش هزینه های تولید (۱/۵٪) و تمایل به کار گروهی (۸٪) به عنوان کمترین علل و انگیزه های عضویت مطرح شده است با توجه به اینکه یکی از عناصر موفقیت تعاونی، کار گروهی اعضا می باشد به نظر می رسد نبود پیش زمینه های لازم در تشکیل تعاونی ها و همچنین عدم آگاهی اعضا از فلسفه وجودی تعاون باعث شده است که در انگیزه های عضویت کمتر اثرگذار باشد. وجود انگیزه های عضویت نامناسب در بین اعضا، موفقیت تعاونی ها را به مخاطره خواهد انداخت.

میزان آشنایی اعضا با اصول و مقررات تعاونی

از جمله موضوعات مهمی که در اثربخشی تعاونی ها اثر سوء دارد آشنا نبودن اعضا با اصول و مقررات تعاونی است. مسلماً هرچه سطح آگاهی اعضا از مقررات تعاونی بیشتر باشد انتظارات معقول تر خواهد بود و زمینه مناسبی برای همکاری موثر فراهم خواهد شد. در این مطالعه حدود ۶۰٪ میزان آشنایی با اصول و مقررات تعاونی را در حد کم و خیلی کم و ۳۰٪ درصد در حد متوسط عنوان نموده اند. آشنا نبودن بخش اعظم اعضای تعاونی با اصول و مقررات تعاونی می تواند بعنوان مانعی در اثربخشی تعاونی ها مطرح باشد. انجام فعالیت های آموزشی برنامه ریزی شده با محتوای آموزشی مناسب در جهت آگاه سازی اعضا در برطرف کردن این معضل موثر خواهد بود. عدم آشنایی اعضا به تکالیف قانونی موجب کاهش سطح مشارکت و بی تفاوتی آنان در برابر سرنوشت تعاونی می شود و در نهایت موجب می شود تعاونی از پشتوانه عظیم مادی و معنوی اعضا محروم بماند (جدول ۴).

جدول ۴: توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه برحسب میزان آشنایی اعضا با اصول و مقررات تعاونی

میزان آشنایی با اصول و مقررات تعاونی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۳۵	۲۶/۹	۲۶/۹
کم	۴۲	۳۲/۳	۵۹/۲
متوسط	۳۹	۳۰	۸۹/۲
زیاد	۱۲	۹/۲	۹۸/۴
خیلی زیاد	۲	۱/۶	۱۰۰

میزان رضایت از فعالیت های هیات مدیره

درخصوص میزان رضایت از فعالیت های هیات مدیره حدود ۴۷/۷٪ از اعضا در حد خیلی کم و کم بیان داشتند، ۳۱/۵٪ رضایت از هیات مدیره را در حد متوسط، ۱۷/۷٪ درصد در حد زیاد و ۳/۱٪ در حد خیلی زیاد عنوان نموده اند که آمار مناسبی نمی باشد. از طرفی دیدگاه نظری اعضای تعاونی درخصوص برخی از ویژگی های هیات مدیره (آشنایی با فعالیت های تعاونی، علاقه به کار تعاونی و صداقت) وضعیت مطلوبی را نشان می دهد. با توجه به اینکه اعضای هیات مدیره با رای مستقیم اعضای تعاونی انتخاب می شود به نظر می رسد معیارهای انتخاب هیات مدیره توسط اعضا

تعاونی معیار مناسبی نمی تواند باشد با توجه به این موضوع رعایت نشدن شاخص های مناسب در انتخاب هیات مدیره مانند میزان آشنایی با اصول مدیریت تعاون، آشنایی با روابط انسانی، کردانی در امور فنی و سازمانی و ... بعنوان یکی از عوامل محدود کننده اثربخشی تعاونی ها مطرح می باشند(جدول ۵).

جدول ۵: توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه برحسب رضایت از فعالیتهای هیات

مدیره

میزان رضایت از فعالیتهای هیات مدیره	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۲۹	۲۲/۳	۲۲/۳
کم	۳۳	۲۵/۴	۴۷/۷
متوسط	۴۱	۳۱/۵	۷۹/۲
زیاد	۲۳	۱۷/۷	۹۶/۹
خیلی زیاد	۴	۳/۱	۱۰۰

میزان رضایت از امکانات و شرایط کار تعاونی

۳۳/۸٪ نظرشان در این مورد خیلی کم بود و همچنین ۳۷/۷٪ از مخاطبان گزینه کم را اعلام کردند. ۲۴/۶٪ اظهار نمودند که رضایتشان از شرایط و امکانات کار تعاونی در حد متوسط است و ۳/۹٪ گزینه زیاد را پاسخ دادند(جدول ۶).

جدول ۶: توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه برحسب رضایت از امکانات و شرایط کار تعاونی

میزان رضایت از امکانات و شرایط کار تعاونی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۴۴	۳۳/۸	۳۳/۸
کم	۴۹	۳۷/۷	۷۱/۵
متوسط	۳۲	۲۴/۶	۹۶/۱
زیاد	۵	۳/۹	۱۰۰
خیلی زیاد	-	-	-

نتایج آمار توصیفی (پرسشنامه مخصوص اعضای هیات مدیره)

توزیع فراوانی اعضای هیات مدیره از نظر سطح تحصیلات به شرح ذیل می باشد:
 ۸ نفر دیپلم، ۵ نفر راهنمایی و ۲ نفر سوادی در حد ابتدایی داشتند که وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد. میانگین سن اعضای هیات مدیره ۴۴/۶ سال است.

درخصوص میزان آشنایی با اصول مدیریت تعاون ۱۳ نفر از اعضای هیات مدیره، آشنایی در این زمینه را در حد متوسط، ۱ نفر در حد کم و ۱ نفر در حد خیلی زیاد ذکر نموده اند. با توجه به اینکه آگاهی بیشتر اعضاء با اصول مدیریت

تعاون می تواند در موفقیت و اثربخشی شرکت موثر باشد لذا لازم به نظر می رسد که از طریق برگزاری دوره های آموزشی مناسب در جهت ارتقاء دانش و اطلاعات آنها اقدام نمود.

در مورد استفاده از تجربیات اعضای تعاونی در بهبود فعالیتهای شرکت، ۴۶/۷ درصد در حد متوسط، ۴۰ درصد در حد کم و ۱۳/۳ درصد در حد خیلی کم عنوان داشتند، استفاده از منابع تجربی اعضای تعاونی می تواند در موفقیت این تشکلهای موثر باشد که متأسفانه کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

در زمینه چگونگی کمک شرکت دخانیات از نظر اعضای هیات مدیره، ۱۳ نفر اظهار نموده اند که شرکت دخانیات برای راه اندازی شرکت تعاونی کمک نموده ولی در زمینه اعطای اعتبارات کمتر نقش داشته است و در عین حال همه اعضای هیات مدیره این شرکتها اظهار داشتند که شرکت دخانیات هیچگونه خدمات آموزشی درخصوص تعاون ارائه ننموده است. لازم به توضیح است که آموزش بعنوان کارآمدترین ابزار در افزایش آگاهیها و دانش اعضای تعاونی و بویژه هیات مدیره مطرح است، سرمایه گذاری در امر آموزشی تعاون در حل بسیاری از معضلات موجود و همچنین اثربخش تر شدن فعالیت تعاونیها موثر خواهد بود.

درخصوص میزان ارتباط موثر با سازمان های ذیربط از نظر اعضای هیات مدیره شرکت های تعاونی توتونکاران، بیشترین ارتباط را به ترتیب با سازمان جهاد کشاورزی، شرکت دخانیات، بانک ها و ادارات تعاون دارند. نکته مورد توجه در این مقوله ارتباط بیشتر تعاونیهای توتونکاری با سازمانهای کشاورزی است و در زمینه خرید گندم دولتی، توزیع نهادهای کشاورزی سایر محصولات مانند کود و سم و ارائه خدمات ماشینی برای دیگر محصولات کشاورزی فعالیت می کنند.

به منظور اثر بخش تر کردن شرکت تعاونی در جهت خدمت به توتونکاران لازم است که شرکت دخانیات در قالب یک برنامه منسجم این تشکلهای را مورد حمایت قرار داده به نحوی که از پتانسیل های موجود تعاونیها در مسیر خدمت رسانی به توتونکاران بیشتر استفاده شود.

هیات مدیره شرکتها کمبود سرمایه تعاونی را از معضلات عمده ذکر نموده اند. با توجه به ضعف بنیه مالی اعضاء که در واقع سرمایه گذاران اصلی شرکت می باشند، تقویت تعاونیها از طریق اعطای وامهای اعتباری و تسهیلات مناسب با توجه به اصل خودتکایی این تشکلهای مناسب به نظر می رسد.

در مورد تاثیر اختلافات قومی و طایفه ای در فعالیتهای تعاونی ۸۰٪ اذعان داشتند که اختلافات قومی و طایفه ای در فعالیتهای شرکتها تعاونی تاثیر داشته است و ۶۶/۷ درصد بیان نمودند که هیات مدیره شرکتها در حد زیاد و خیلی زیاد در رفع این اختلافات موفق بوده است.

به نظر اکثریت اعضای هیات مدیره، شرکتها تعاونی در انجام کارهای خدماتی نسبتاً موفق بوده، ولی در زمینه تامین سرمایه شرکت، دریافت تسهیلات و اعتبارات موفقیت مورد انتظار را نداشته است.

نتایج آمار تحلیلی

۱- نتایج حاصله از ضریب همبستگی بین آشنایی با اصول و مقررات تعاونی و موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای توتونکاری بیانگر آن است که بین دو متغیر رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۱٪ خطا وجود دارد لذا با ۹۹٪ اطمینان می توان اظهار داشت که هر چقدر آشنایی اعضا با اصول و مقررات تعاونی بیشتر باشد در موفقیت و اثر بخشی تعاونیها مؤثرتر خواهد بود. ($r=0.32$)

۲- با مشاهده ضریب همبستگی بین میزان رضایت اعضاء شرکت تعاونی از هیات مدیره و موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای توتونکاران می توان نتیجه گرفت که با خطای ۱٪ بین دو متغیر فوق رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد لذا

- با ۹۹٪ درصد اطمینان می‌توان ادعا نمود که بین رضایت از هیت مدیره و موفقیت و اثر بخشی تعاونیها رابطه وجود دارد. ($r=0.44$)
- ۳- نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین دو متغیر سطح زیر کشت و موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای توتونکاری نشانگر آن است که بین دو متغیر در سطح ۵٪ خطا رابطه معنی‌داری وجود ندارد لذا می‌توان نتیجه گرفت که موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای توتونکاری مستقل از سطح زیر کشت بوده است. ($r=0.19$).
- ۴- با توجه به ضریب همبستگی بدست آمده ($r=0.46$) می‌توان نتیجه گرفت که بین شرایط و امکانات کاردر تعاونی و موفقیت و اثر بخشی تعاونیها در سطح ۱٪ خطا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.
- ۵- نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین دو متغیر سابقه کشت و موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای توتونکاری نشانگر آن است که بین دو متغیر در سطح ۱٪ خطا رابطه معنی‌داری وجود ندارد. ($r=-0.06$)
- ۶- بررسی ضریب همبستگی بین مالکیت زمین کشاورزی با موفقیت و اثر بخشی تعاونیها نشانگر وجود رابطه مثبت و معنی‌دار در سطح ۵٪ خطا است. ($r=0.17$)
- ۷- نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین حضور اعضاء در جلسات تعاونی و موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای توتونکاری حاکی از آن است که بین دو متغیر ذکر شده رابطه معنی‌داری وجود ندارد. ($r=0.16$)
- ۸- محاسبه ضریب همبستگی بین دو متغیر انگیزه عضویت اعضاء شرکت تعاونی و موفقیت و اثر بخشی تعاونیهای توتونکاران نشان می‌دهد در سطح خطای ۱٪ با ۹۹٪ اطمینان بین دو متغیر رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. ($r=-0.22$)
(در تعیین همبستگی متغیرهای فوق از ضریب همبستگی اسپیرمن بهره گرفته شده است)

پیشنهادات:

- ۱- جلب رضایت اعضاء و سایر توتونکاران از طریق انتقال صحیح و بموقع اطلاعات مربوط به کارکرد شرکتهای تعاونی به آنان
- ۲- کوشش برای حل اختلافات محلی و شخصی از طریق مذاکره و گفتگو و ایجاد رابطه صحیح میان اعضاء
- ۳- توجه خاص به بعد آموزشی تعاون (آگاهی اعضاء با قوانین و مقررات تعاون، آشنایی با روح اصلی تعاونی، استفاده بهینه از ظرفیتهای تعاونی و...) که در این مقولهها آموزش نقش اساسی دارد.
- ۴- تنظیم سیاستهای اصولی و واقع بینانه برای تامین وام و اعتبارات مورد نیاز برای شرکتهای تعاونی موجود
- ۵- راهنمایی اعضاء هیات مدیره تعاونیها در جهت اداره دموکراتیک شرکتهای تعاونی
- ۶- آگاه کردن اعضاء شرکتهای تعاونی با عملکرد و موفقیت شرکتهای تعاونی دیگر به منظور استفاده از تجارب آنها
- ۷- تدوین یک استراتژی روشن و مشخص از سوی شرکت دخانیات در جهت حمایت و استفاده بهینه از ظرفیتهای موجود تعاونیها در خدمت رسانی موثر به توتونکاران
- ۸- نظارت بر کار شرکتهای و فعالیتهای آنها از سوی افراد متخصص و کارآزموده
- ۹- راهنمایی هیات مدیره شرکتهای برای جلب مشارکت اعضاء در اداره شرکتهای تعاونی به منظور استفاده از تجارب اعضاء تعاونی در بهبود فعالیتهای شرکت.
- ۱۰- برقراری، حفظ و تقویت ارتباط موثر و مستمر میان شرکتهای تعاونی با سازمانهای مسئول
- ۱۱- تقویت روحیه کارگروهی و فعالیت جمعی در میان اعضاء شرکتهای تعاونی به عنوان یکی از اصول اساسی تعاونیها
- ۱۲ ملموس تر کردن اثرات اقتصادی فعالیتهای تعاونی

منابع:

۱. تقوی، ن.، (۱۳۸۱)، نقش تعاونیهای تولید روستایی در توسعه پایدار بخش کشاورزی
۲. شکیبیا مقدم، م.، (۱۳۸۲)، مدیریت تعاونیها، تهران، موسسه انتشارات میر
۳. شیرانی، ع.، (۱۳۶۸)، اقتصاد تعاون، تهران، شرکت ایرانچاپ
۴. صدراالشرافی، م.، (۱۳۶۸)، اقتصاد کشاورزی و تعاون، تهران، انتشارات دانشگاه تهران
۵. تقوی، ن.، (۱۳۸۱)، نقش تعاونیهای تولید روستایی در توسعه پایدار بخش کشاورزی
۶. بی نام، (۱۳۶۴)، بررسی جایگاه تعاون در نظام جمهوری اسلامی ایران، تهران، سازمان مرکزی تعاون
7. Alvayez, J. 1999. "independent agricultural cooperatives in Cuba". Lanjic. Utxas. Edu.
8. Out law. J. 2000. "what is a cooperative?". Agecoext. Tamu. Edu.
9. Rendall, E. 2002. "Agricultural cooperatives in the 21st century". www. Rurdev. Usda. Yov.
10. Williamson, L. 2000. " Farmerand consumer cooperatves.

Investigating Factors Affecting Success and Effectiveness of Tobacco Growers Cooperatives in Mazandaran Province

Kor, A., Jafari, M. and Salehi, F.

E-mail : halim_kor@yahoo.com

Abstract:

Nowadays, cooperative activities are very important for many reasons and abilities they pose, and crucial contribution to national economic system. Just now, there are 3 tobacco farmers' cooperatives in Mazandaran province that form statistical population of this research. The main purpose of this research was to analyze difficulties and issues, also effective factors involved in success and effectiveness of these cooperatives. Research method was descriptive- correlation and data was collected through questionnaire, interviews and observations. Questionnaire was provided in two types for board of directors (15 individuals) and for members of cooperatives (130 individuals). The results showed that some variables such as literacy level, acquaintance with cooperative regulations and principals, satisfaction with conditions and facilities of cooperative, cooperative services orientation, and cooperative's capital, do not had desirable situation. And factors including use of members' experiences, promotion of cooperative education, basic protections rendered by Tobacco Company, extension of correct membership motivation, strengthening of group work mentality, and effective connection of cooperatives with other organizations could affect effectiveness and success of cooperatives.

Key Word: Cooperative, Tobacco farmers, effectiveness, Tobacco Company.